

Nr 81.

Av herr **Rosén**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyddskoppympning.

Den utredning rörande behovet av ändringar i nu gällande föreskrifter om skyddskoppympningen, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 78, synes icke vara så allsidig som man med hänsyn till 1908 års riksdagsskrivelse i ämnet och den tidsrymd, varunder utredningen fortgått, haft anledning förvänta.

Medicinalstyrelsens i den kungl. propositionen intagna redogörelse för smittkoppornas härjningar i Kina och Indien 1000 år före vår tidräkning är givetvis av intresse, men denna såväl som åtskilligt annat torde knappast äga något större värde för bedömande av frågans nuvarande läge i vårt land. Av större betydelse skulle det onekligen hava varit om en mera ingående uppmärksamhet ägnats åt den av riksdagen uttalade meningen dels att »man givetvis först borde söka efter orsakerna till de fel som hittills vidlått skyddskoppympningen», dels även frågan om »vaccinationstvängets upphävande eller begränsning».

Den förstnämnda frågan beröres med synnerligen varsam hand. Professor Key-Åberg siar att först när »ympningen bliver ett operativt ingrepp, som ej får utföras av annan än legitimerad läkare», skall »skyddskoppympningen lyckas återvinna det förtroende den en gång haft». Medicinalstyrelsen synes dela denna uppfattning. Ympningens misslyckande torde — säger styrelsen — i flertalet fall bero på felaktig förvaring av lymfan samt bristfällig teknik, men styrelsen beräknar att dessa båda anledningar skola falla bort, då ympningen lägges i mer kompetenta händer. Då medicinalstyrelsen nyligen erkänt sin oförmåga att fylla ens det allra oundgängligaste behov av läkare i vissa trakter av Norrland är det egendomligt, att man kan ifrågasätta, att legitimerade läkare företrädesvis skola verkställa all vaccination.

Emellertid torde man kunna ifrågasätta, huruvida ett bättre resultat verkligen kommer att ernås genom en sådan förändring. För egen del

är jag övertygad om att medicinalstyrelsens ifrågavarande förmodan och beräkning icke är riktig. Denna min uppfattning grundas icke på lösa antaganden, utan på de ämbetsberättelser som under åren 1911, 1912 och 1913 avgivits av svenska militärläkare, vilka berättelser erbjuda ett mycket intressant material för denna frågas bedömande. Att man under den allsidiga utredningen icke synes hava fäst något avseende vid dessa rapporter och de statistiska uppgifter, som arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse upprättat med ledning av desamma, är beklagligt. Man har icke saknat kännedom om dessa berättelser, därom vittnar det förhållandet att militärläkarnas däri framförda klagomål över de värnpliktigas vägran att låta underkasta sig den för närvarande frivilliga revaccinationen återgivas i propositionen. För frågans allsidiga belysning är det dock nödvändigt att komplettera de uppgifter, som förekomma i propositionen, med andra i samma berättelser förekommande intressanta redogörelser för verkningarna av vaccinationen.

Jag skall till en början anföra ett sakkunnigt bevis för att vaccinen icke är ofarlig. I 1911 års berättelse anför läkaren vid Göta ingenjörkår, att den använda animala vaccinen visade sig »oerhört verksam och gjorde genom lymfademiter, brandiga sår etc. en stor del av de revaccinerade för avsevärd tid otjänstbara». Av 278 revaccinerade ha i statistiken 271 fall förts under rubriken »gott» resultat, 1 betecknas såsom »osäkert» och 6 gåvo »intet» resultat.

Exemplen på vaccinens ojämnhet och oduglighet äro mångfaldiga. I propositionen angives, att vid Upplands infanteriregemente år 1911 ingen värnpliktig befanns villig att underkasta sig revaccination. Däremot söker man förgäves efter uppgiften om att 30 personer revaccinerades vid regementet, men att intet enda fall gav gott resultat, medan 3 gåvo osäkert resultat.

Beträffande Norrlands artilleriregementes detachment i Boden lämnar propositionen följande upplysning: »revaccination verkställdes å de nyantagna rekryterna samt 13 värnpliktiga vid 8:de batteriet, å de övriga batterierna vägrade samtliga beväringarna att undergå vaccination». I propositionen har däremot icke medtagits den i samma läkareberättelse lämnade upplysningen att »hos alla de vaccinerade blev resultatet = 0, vilket måste bero på oduglig vaccin».

I 1912 års läkareberättelser inhämtas ävenledes åtskilligt av intresse.

Vid Kronobergs regemente voro 2 man av 550 benägna för att underkasta sig revaccination.

Vid Hallands regemente vägrade större delen att revaccinera sig. Läkaren berättar härom: »Sorgligt nog har man anledning att antaga,

att några studenters agitation var anledningen till de övrigas vägran. Bland dessa fanns det även en medicine studerande, vilken dock efter en allvarlig föreställning av läkaren om det oriktiga, ja som blivande läkare i hög grad klandervärda uti att föregå med så dåligt exempel, blev skamsen och lät revaccinera sig». Resultatet blev att av 183 revaccinerade 29 gävo gott resultat, 21 osäkert och 133 intet.

Södra skånska infanteriregementet: »Revaccination har utförts allenast å 51 värnpliktiga, som frivilligt anmält sig. Den lämnade hos alla intet resultat».

Skånska dragonregementet: »Revaccination har under året ingen vägrat att underkasta sig. Tyvärr var den först mottagna vaccinen underhållig (för gammal?), så att de flesta fingo vaccineras om, och resultatet blev ändå långt sämre än vanligt. Vid möjlig mobilisering torde omvaccinering behövas».

Jönköpings regemente: »Skyddskoppymningen har även för detta år visat ett resultat, som ytterligare visar nödvändigheten av ändrade bestämmelser rörande densamma». Resultat: 32 gott, 151 intet.

Kalmar regemente: »Även i år har flertalet värnpliktiga vägrat låta revaccinera sig. Antalet revaccinerade är dock relativt stort eller 195». Resultat av i statistiken upptagna 257 fall: 94 gott, 9 osäkert, 154 intet.

Västgöta regemente: »Med vaccinationsfrågan — en i våra dagar mycket debatterad fråga — synes såväl de fast anställda som bevärningen vara på det klara. Endast två (2) revaccinationer hava förekommit vid regementet, en å en fast anställd och en å en värnpliktig». Resultat: gott.

Bohusläns regemente: »Endast två värnpliktiga hava 1912 varit villiga att låta revaccinera sig. Även en del officerare tyckas hava fått klart för sig, att revaccinationen är onödig, ja kanske till och med skadlig, så att, om de ock icke direkt avråda sina underlydande att underkasta sig densamma, de likväl genom sitt uppträdande och sina uttalanden visa dem, huru litet värde de tillmäta ympningen. Då således hela påbudet om revaccinering förlorat förutsättningarna för den avsedda nyttan, bör det upphävas hellre än förfalla till ett tomt gyckel-spel. Det duger visserligen icke, när det gäller soldater, att giva gödtycket fritt spelrum». Resultat: 1 gott, 1 intet.

Karlsborgs artilleribataljon: »Av de värnpliktiga vägrade större delen att låta revaccinera sig». Resultat: 15 gott, 87 intet.

Göta trängkår: »Allmän vaccinationsvägran förekom även detta år. Dylig vägran tycks hava övergått till en så att säga modesak, ty att

någon vidare allmän reflektion över vaccinationens påstådda skadlighet skulle förekomma hos den värnpliktiga allmogen får väl uteslutas».

Intendenturskolorna å Karlsborg: »Alla de värnpliktiga vägrade låta revaccinera sig».

Skaraborgs regemente: Ingenting nämnes om revaccinationen, men av statistiken framgår, att detta regemente stod främst i riket i fråga om antalet revaccinerade, eller 650. Av dessa gåvo ej mindre än 606 *intet* resultat.

Svea trängkår: »För att här i våra trakter, där en synnerligen häftig antivaccinatorisk propaganda under många år bedrivits, få de värnpliktige revaccinerade, måste ovillkorligen de nu gällande bestämmelserna för revaccination ändras». Resultat: 6 gott, 4 osäkert, 10 *intet*.

Livregementets dragoner: »Revaccination av både stam och beväring har företagits vid inryckningen. De värnpliktiga å 2 skvadroner hava nekat att låta vaccinera sig, på grund av att de läto leda sig av ett par uppviglare». Resultat: 114 gott, 43 osäkert, 78 *intet*.

Upplands artilleriregemente: »Revaccinationen lämnade gott resultat uti 90—95 procent av fallen. Alla värnpliktiga vägrade att låta sig vaccineras samt en fast anställd, varför han blev ådömd bestraffning (10 dagars vaktarrest)».

Norrbottens regemente: »År från år synes benägenheten att undandraga sig revaccination tilltaga, och snart är det ingen, som kan förmås härtill. Delvis torde nog befälet vara skuld till detta, ty numera tillfrågas alltid de värnpliktiga först av sin kompanichef eller någon annan, om det är någon, som önskar undergå den föreskrivna behandlingen, och mången ger på samma gång en ganska tydlig vink om, att den som ej vill slipper. Följden är naturligtvis den, att så gott som alla säga nej». Resultat: 8 gott, 29 *intet*.

Norrlands artilleriregementes detachement i Boden: »Revaccination har 1912 lämnat samma resultat som föregående år. De värnpliktiga vägrade så gott som samtliga att underkasta sig ympningen». Resultat: 36 *intet*.

Bodens artilleribataljon: »Resultatet av revaccinationen av de fast anställda har varit dåligt, vilket jag anser bero på dålig vaccin. Endast en värnpliktig har låtit revaccinera sig». Resultat: 13 gott, 4 osäkert, 22 *intet*.

Bodens ingenjörkår: »Revaccinationen har givit dåligt resultat, vilket jag anser bero på dålig vaccin. Av de värnpliktiga voro endast 7 villiga att underkasta sig revaccination, och då denna ej lyckades

vägrade de att låta göra om densamma». Resultat: 18 gott, 10 osäkert, 22 intet.

Gottlands infanteriregemente: Resultat: 7 gott, 51 intet.

Gottlands artillerikår: Resultat: 13 gott, 42 intet.

Positionsartilleriregementet: Resultat: 58 intet.

Första livgrenadjärregementet: Resultat: 79 gott, 363 intet.

Kronprinsens husarregemente: Resultat: 19 gott, 2 osäkert, 223 intet.

Även 1913 års läkareberättelser innehålla åtskilligt, som är betydande för vaccinationsfrågan.

Skånska dragonregementet: »Revaccination har icke någon vägrat underkasta sig, ehuru vaccinationen liksom förra året på de allra flesta måste göras om på grund av underhaltig vaccin». Resultat efter den förnyade vaccineringen: 210 gott, 190 intet.

Vendes artilleriregemente: »Vaccinationsämnet har icke medfört önskat resultat å någon av de vaccinerade». Antalet meddelas icke.

Västgöta regemente: »Revaccinationen kan, praktiskt taget, anses ha upphört, då endast tre värnpliktiga frivilligt ha inställt sig till revaccination». Resultat: intet.

Älvsborgs regemente: »Ingen enda beväring rekryt lät revaccinera sig».

Dalregementet: »Vid vaccination erhöles intet positivt resultat; då ej användning fanns för återstoden av innehållet i vaccinkärlet, vaccinerades därmed en del civila personer, även ett barn, förut ovaccinerat, samtliga med negativt resultat, och måste därför den sist litsända portionen vaccinämne för kronan hava varit avirulent. — För att råda bot på det här vid regementet sedan fem år rådande missförhållandet, att de värnpliktiga ej låta sig revaccineras, är meningen att kommande år ej fråga om villighet, utan helt enkelt kommendera till revaccination kompanivis, varefter protest må avgivas av dem som så önska.»

Västmanlands regemente: »Beträffande revaccinationen, synes av bilagan, att resultatet varit klent, såväl kvantitativt, som kvalitativt. Det förra torde både kunna och med snaraste böra avhjälpas genom en författning, som påbjuder, att varje man, vare sig fast anställd eller värnpliktig vid inträdet i krigstjänst är skyldig att låta revaccinera sig, med de undantag, som ju lämpligen skola göras för dem, som haft smittkoppor eller nyligen med framgång revaccinerats. Att resultatet blivit kvalitativt klent, beror helt visst på, att vaccinen varit av underhaltig beskaffenhet.» Resultat: 11 gott, 29 osäkert, 205 utan resultat.

Hälsinge regemente: »Revaccination har utförts på volontärrekryterna, men alla beväringmännen utom 3 vägrade att låta revac-

cinera sig. Ett större antal hade av kompanicheferna antecknats som villiga och vaccin för dessa rekviderats, men då det kom till kritan hade de av någon låtit intala sig att bestämt vägra.»

Västernorrlands regemente: »Samtliga värnpliktiga tillhörande regementet ha vägrat undergå revaccination».

Norrlands dragonregemente: »Revaccinationen har gått lyckligt och väl denna gång — endast en värnpliktig av 133 nekade absolut att låta revaccinera sig». Resultat: 63 gott, 140 intet.

Norrlands artilleriregemente: »Revaccinationen har lämnat särdeles dåligt resultat (cirka 25 %), vilket är desto mera beklagligt, som i år de flesta värnpliktiga låtit vaccinera sig». Resultat: 53 gott, 16 osäkert, 171 intet.

Bodens artilleribataljon: »Endast 5 värnpliktiga ha medgivit revaccination. Resultatet av densamma har varit mindre tillfredsställande både hos fast anställda och värnpliktige, ehuru samma vaccin användes som vid ingenjörkåren, varest det var betydligt bättre».

Gottlands artillerikår: Läkaren yttrar ingenting om vaccinationen, men av statistiken framgår att samtliga 72 fall gåvo intet resultat. Samma var förhållandet vid infanteriskjutskolan å Rosersberg och Norrlands trängkår.

Smittkoppsepidemien i Stockholm under år 1913 hade till följd, att de värnpliktiga vid regementena i huvudstaden i allmänhet läto revaccinera sig. Härom inhämtas av läkarnas berättelser följande.

Vaxholms grenadjärregemente: »Även under det gångna året har regementet varit förskonat från svåra epidemier. Ett tillbud därtill av allvarsam art yppade sig med smittkoppsutbrottet i Stockholm. Den hotande faran medförde det goda, att revaccinationen omfattades med betydligt ökat intresse. Hela beväringstyrkan, med några få undantag, lät nu revaccinera sig utan invändningar, under det att i vanliga fall blott ett ringa fåtal pläga underkasta sig denna skyddsåtgärd.» Resultat: 403 gott, 18 osäkert, 146 intet.

Livgardet till häst: »Vid vaccinationen, som verkställdes under april månad samtidigt med den i huvudstaden hotande faran för allmän smittkoppsepidemi, inträffade det ovanliga, att beväringstryterna utan undantag voro villiga att låta revaccinera sig.» Resultat: 85 gott, 122 intet.

Svea artilleriregemente: »Från revaccination undandrog sig av de värnpliktige i år endast omkring 15 %, detta helt visst beroende på den i staden vid tiden för revaccinationen hotande smittkoppsepidemien. Då man betänker att revaccination är en av alla sakkunnige nödig be-

funnen åtgärd till arméns fromma, måste för var och en sunt tänkande klart framträda det onaturliga i att en bestämmelse som den nämnda skall kunna lägga hinder i vägen för genomförande av ett så viktigt hygieniskt profylaktiskt förfarande.» Resultat: 162 gott, 214 intet.

Svea ingenjörkår: »Revaccination av samtliga värnpliktiga och fast anställda rekryter företogs liksom föregående år dagen efter de vapenföra värnpliktigas inryckning. Ingen 'vaccinationsvägran' förspordes utan samtliga blevo utan invändning vaccinerade.»

Svea trängkår: »Tack vare den koppepidemiskräck, som under våren förefanns i vårt land, behagade de flesta av våra beväringssrekryter i år låta revaccinera sig utan alltför mycken föregående övertalning. Tyvärr var den från statsmedicinska anstalten erhållna vaccinen oduglig, så att resultatet av revaccinationen blev lika med 0, såväl för våra värnpliktiga som för de barn och övriga civila, som vaccinerades.» Resultat: 4 gott, 4 osäkert, 208 intet.

Resultatet av skyddskoppypmpningen vid armén under åren 1911—1913 framgår av följande siffror:

År.	Antal revaccinerade.	R e s u l t a t.		
		Gott.	Osäkert.	Intet.
1911	10,079	5,979	583	3,517
1912	7,930	3,292	360	4,278
1913	15,015	7,727	580	6,708
	33,024	16,998	1,523	14,503

Härav framgår att vaccinen »slagit an» på i medeltal 51 % av de revaccinerade. Av medicinalstyrelsens berättelse om den allmänna hälso- och sjukvården år 1912 inhämtas, att antalet levande födda år 1911 uppgick till 132,877, att antalet med framgång vaccinerade år 1912 uppgick till 72,284 och att procenten med framgång vaccinerade uppgick till 54,36. Jämföras resultaten för år 1912 finner man, att beträffande barnen 54,36 % blivit med framgång vaccinerade, medan detta är förhållandet med allenast 41 % vid armén. Då man väl icke får antaga att statsmedicinska anstalten levererat sämre vaccin till regementena än till landets vaccinatörer, vill det synas som om de olägenheter, vilka enligt medicinalstyrelsens beräkning skola falla bort då vaccinationen överlämnats i mera kompetenta händer, icke blott komma att kvarstå utan i betydlig grad ökas. Ty all vaccination vid regementena, där det vida sämre resultatet uppnåtts, har ju verkställt av militärläkare, vilka givetvis fylla de fordringar som kunna ställas på fullt kvalificerade vaccinatörer.

Såsom framgår av medicinalstyrelsens uppgifter rörande skyddskoppypningen år 1912 vaccinerades föga mer än hälften av antalet födda. Förhållandet är sannolikt icke väsentligt gynnsammare under något år. Enligt medicinalstyrelsens uppgift upphör vaccinens skyddande verkan efter 10 år. Man kan härav räkna ut, att då nära hälften av barnen icke alls vaccineras, och då var och en över 12 år, som icke revaccinerats, måste hänföras till de ovaccinerade, antalet av de senare torde uppgå till minst 75 % av landets befolkning. Man frågar sig då, vad tvångsvaccination skall tjäna till. Det finns ju också legitimerade läkare som erkänna att vaccinationstvånget numera icke erfordras. En läkare har på min förfrågan om hans uppfattning förklarat, att tvånget var behövt på den tid då postgången var dålig, telegraf och telefon saknades och pressen hade ringa spridning, men i våra dagar, då underrättelsen om ett uppträdande smittkoppsfall sprides över hela landet på några timmar, kunde han icke anse tvånget nödvändigt.

Att vid en uppstående smittkoppsepidemi befolkningen tämligen allmänt vaccinerar sig, ådagalades i Stockholm år 1913. Åtskilliga utdrag av militärläkarnas berättelser för samma år, som härövan återgivits, bära också vittnesbörd därom, enär de värnpliktige vid huvudstadens regementen underkastade sig revaccination. Men då en läkare skriver, att »tack vare den koppepidemiskräck, som under våren förefanns i vårt land, behagade de flesta av våra beväringssrekryter i år låta revaccinera sig utan allt för mycken föregående övertalning», men samma läkare därjämte nödgas förklara, att »den från statsmedicinska anstalten erhållna vaccinen var oduglig, så att resultatet av revaccinationen blev lika med 0, såväl för våra värnpliktige som för de barn och övriga civila, som vaccinerades», så har man svårt att förstå huru en allmän tvångsvaccinering kunnat bereda läkaren någon glädje eller befolkningen något som helst skydd emot smittkoppor. Och förhållandet är ju likartat på många håll och under varje år.

Oviljan emot vaccinationstvånget är stor, och det synes icke föreligga några skäl som tala för att statsmakterna genom tvångets skärpning böra öka densamma. För tvångets avskaffande ha röster höjts även inom läkarekåren. I det av medicinalstyrelsen och särskilt tillkallade sakkunniga avgivna betänkandet angående skyddskoppypningens ordnande uppgives att bland de från 985 läkare inkomna svaren på frågan om den obligatoriska skyddskoppypningens behövlighet »visa endast 12 större eller mindre tvekan». Det är aktningsvärt, att antalet blivit så stort. Av dessa yttrar badläkaren W. Bergwall, Norr-

köping: »Då tvångsvaccinering numera genom de förbättrade hygieniska förhållandena m. m. är obehövlig, bör den borttagas med uttalande av den oerhört stora nytta den gjort. Ständig tillgång på fullgod vaccin bör dock finnas för vaccination av dem, som önska bliva vaccinerade». Med. lic. N. A. Nilsson, Örebro: »Vaccinationen bör hädanefter vara en fullt frivillig sak, möjligen obligatorisk vid *hotande* epidemi». Numera kan ju fullständig isolering åstadkommas, och då faller det viktigaste skälet till vaccinering obligatoriskt alldeles bort». Med. lic. Wilhelm Sjögren, Sollefteå, anser att vaccinationstvänet bör avskaffas bland annat »emedan, på grund av den till tiden begränsade immuniteten, de flesta nu levande äro att betrakta som icke skyddade och revaccinationen avtar». Provinsialläkaren Anders Lindwall, Berg, »tillråder bestämt upphävandet av spädbarns allmänna tvångsvaccinering».

Det synes, som om vaccinationen bör vara en fullt frivillig sak, möjligen obligatorisk vid *hotande* epidemi. Vederbörande hälsovårdsmyndighet bör äga rätt att, när fall av smittkoppor yppat sig inom distriktet eller fara därför särskilt synes hota, påbjuda obligatorisk vaccination i den utsträckning, som kan anses lämplig. Tillfälle till vaccination mot bestämd avgift bör ständigt stå dem till buds, som frivilligt önska begagna sig därav.

På grund av det anförda får jag hemställa,

att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 78, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om nytt förslag till lag om skyddskoppypningens ordnande, grundat på vaccinationstvänets upphävande och ersättande med obligatorisk, lokalt begränsad vaccinationsskyldighet, när fall av smittkoppor yppat sig inom orten eller fara därför särskilt synes hota.

Stockholm den 16 april 1915.

Gustav Rosén.

I motionens syfte instämma:

C. I. Asplund. J. Sandler. J. A. Åkesson.